

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

Development of Creative Buddhist Grass Roots Economy of Wat Hat Mun
Krabue Community, Mueang Phichit District, Phichit Province

พระครูพิพัฒนสุตคุณ¹ พระราชสิทธิเวที² พระครูใบฎีกาสุวินทร์³ พระมหาศุภฤกษ์ สุภทฺทจารี⁴
วิชิต ไชยชนะ⁵ และนพวรรณ ไชยชนะ⁶

Phrakhraphiphatstakhun, Phrarat Sittivetee, PhrakhruBaidika Suwin,
Phramaha Suphroek Suphattajaree, Wichit Chaichana and Noppawan Chaichana

Received: January 10, 2023

Revised: April 29, 2023

Accepted: May 19, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ 2) ส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และ 3) พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ วิธีดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มอาชีพ ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ 5 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และชุดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเด็นต่างๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้ 2)

¹⁻⁶ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร; Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Phichit Buddhist College

Corresponding author, e-mail: noppawan.chai@mcu.ac.th, Tel. 085-0535680

การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน วัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตาม กรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึงตนเองได้ และ 3) การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธกระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

คำสำคัญ: การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก, เศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธ, เศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the potential of the Buddhist grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community; 2) to promote the creative grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community; and 3) to develop the creative Buddhist grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community. It was an action research. For qualitative research, data collection techniques were used with key informants using purposive sampling from an occupational group in the five groups of Wat Hat Mun Krabue community. The tools used were an in-depth interview, semi-structured interview form, group discussion recording form, and a set of activities for the creative Buddhist grassroots economic development process. The results of the research found that 1) for the potential of the Buddhist grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community, Mueang Phichit District, Phichit Province, there were inheritance and conservation of cultural heritage by adding value. Income was generated for the people in the area by using the temple as a center to drive the economic system through various traditions related to the temple, Nan River, and forest resources; 2) in terms of promoting creative grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community, Mueang Phichit District, Phichit Province, a

business plan for the community, Business Model Canvas (CBMC), has been created. There were a business model for the community, an action plan used for community businesses, and a work calendar for use in controlling the work according to the goals of the community as well as a promotion of the community's creative grassroots economy according to the TERMS MODEL framework in which the community will be self-reliant; and 3) there was the development of the Buddhist grassroots economy of Wat Hat Mun Krabue community, Mueang Phichit District, Phichit Province to drive the grassroots economy system by creating community networks connecting various professions. There was an application of Buddhist concepts using the temple as the center to push it to become a Buddhist cultural tourist destination to stimulate the economic growth of Wat Hat Mun Krabue community.

Keywords: Grassroots Economy Development, Buddhist Grassroots Economy, Creative Grassroots Economy

บทนำ

เศรษฐกิจฐานราก เป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนา โดยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงนำมาบูรณาการและทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้พสกนิกร ได้นำไปปรับใช้ ตามบริบทในแต่ละท้องถิ่นของตน ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรเป็นชุมชนที่ประกอบด้วยประชาชนจำนวน 2 ตำบลโดยมีการรวมตัวของประชาชนหมู่ที่ 3 จัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาอาชีพเกษตร รวมตัวกันประกอบอาชีพที่หลากหลาย ยังมีการผลิตสินค้า OTOP ซึ่งเป็นสินค้าที่มีลักษณะเฉพาะที่ผลิต นอกจากนี้เมื่อถึงเทศกาลแข่งขันเรือยาวภายในจังหวัดพิจิตร ชาวบ้านต่างมีส่วนร่วมในการที่จะทำอาหารจัดจำหน่าย โดยมีวัดหาดมูลกระบือ เป็นศูนย์กลาง ซึ่งจะมีเพียงปีละ 1 ครั้ง คือช่วงงานแข่งเรือยาวเท่านั้น แต่ในปัจจุบันการแข่งขันด้านการค้าขาย มีการแข่งขันกันในระดับสูง ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดจากไวรัสโคโรนา สายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) หากการแพร่ระบาดไม่คลี่คลายเร็ว จะซ้ำเติมความอ่อนแอของกำลังซื้อครัวเรือนต่อเนื่อง เพราะภาวะชะงักงันของธุรกิจที่มีห่วงโซ่การผลิต

เชื่อมโยงกันทั่วโลกและจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ลดลง นอกจากนี้ธุรกิจก็ยังเผชิญปัจจัยท้าทายที่ต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค กฤษวัฒน์ จิตวโรภาสกุล, เอี่ยมพร ศิริรัตน์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และสรวิชนี ศิริวัฒนา (2565) ทำให้เกิดรูปแบบการการค้าขายผ่านระบบออนไลน์มีบริการจัดส่งสินค้าถึงบ้านยิ่งส่งผลกระทบต่อวิสาหกิจชุมชนอย่างหนักหน่วง เพราะชาวบ้านที่อยู่อาศัยในชนบทขาดความรู้ ความเข้าใจในด้านการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงจุดอ่อนที่สำคัญ 4 ด้านหลัก คือ 1) “การตลาด” สินค้าไม่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น คือ สินค้ามีลักษณะใกล้เคียงกัน ไม่มีความแตกต่าง บรรณจุภัณฑ์ หีบห่อไม่สวยงามและทันสมัย 2) “ตั้งราคาไม่สอดคล้องกับต้นทุนของสินค้า” ทำให้ประสบปัญหาทางการเงินจนเกิดภาวะขาดทุน 3) “ขาดช่องทางการจำหน่าย” ส่งผลให้ผู้บริโภคไม่สามารถเข้าถึงสินค้า และไม่มีทำการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ ทำให้ผู้บริโภคไม่รู้จักแบรนด์และสินค้า 4) เครือข่ายในการส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ซึ่งส่งผลให้ประชาชนที่รวมตัวกันผลิตสินค้า มีความท้อแท้ในการในการดำเนินการปัจจุบันนี้ ค่าครองชีพของประชาชนปรับเปลี่ยนสูงขึ้นเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับอดีตที่ผ่านมา เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหลายด้าน ซึ่งหากจัดการกับปัญหาเบื้องต้นเหล่านี้ได้ จะทำให้หมู่บ้านมีเศรษฐกิจฐานรากมั่นคง และกลายเป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ต่อไป

จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการพัฒนาเครือข่ายเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คำถามที่สำคัญคือ 1) ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ควรเป็นอย่างไร 2) การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีกระบวนการอย่างไร ซึ่งวิถีชีวิตของชุมชนวัดหาดมูลกระบือดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพล ในพระพุทธศาสนา ดังนั้นจะมีพุทธวิธีการ หรือหลักธรรมใดในพระพุทธศาสนา ที่จะสามารถนำมาบูรณาการผ่านพลังบรรพชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพเศรษฐกิจฐานราก วิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ แล้วนำมาส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตรดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

2. เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนงานบูรณาการนี้พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีโครงการวิจัยย่อยภายใต้แผนงาน 2 โครงการ คือ โครงการวิจัยย่อยที่ 1 ได้ทราบศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร โครงการวิจัยย่อยที่ 2 ได้กระบวนการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเจาะจงจากกลุ่มอาชีพ ในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ 5 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และชุดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ใช้เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการลงพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ในพื้นที่ตำบลย่านยาว อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ครั้งนี้คณะผู้วิจัยมุ่งศึกษาคอบคลุมประเด็นต่าง ๆ และสนทนากลุ่มเชิงวิพากษ์ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และ 3) ชุดกิจกรรมกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การร่วมศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธและปัญหาอย่างมีส่วนร่วมกับกลุ่มชาวบ้านเกี่ยวกับข้อมูลชุมชน เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดทำและประกอบการพิจารณาวางแผนงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การร่วมวางแผน เป็นการวางแผนการพัฒนาหลังจากได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนแล้ว และนำข้อมูลการศึกษาศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ และหาแนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ในพื้นที่วิจัยการนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็น ร่วมกันเพื่อกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ การกำหนดวิธีการและแนวทางการ ดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 การรวมดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนา หรือเป็นขั้นตอนปฏิบัติการตามแผนการวิจัยที่ได้วางไว้ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการสร้างจิตสำนึกของประชาชนในพื้นที่วิจัยให้กับชุมชน โดยการสนับสนุน ด้านเงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน รวมทั้งการเข้าร่วมในการบริหารงาน การประสานขอความช่วยเหลือจากภายนอกในกรณีที่มีความจำเป็น

ขั้นตอนที่ 4 การร่วมรับผลประโยชน์โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดการ แจกจ่ายผลประโยชน์จากกิจกรรมการวิจัยในพื้นที่วิจัยร่วมกันอย่างเท่าเทียม

ขั้นตอนที่ 5 เป็นการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานวิจัย และผลของการพัฒนาจากการดำเนินการไปแล้วว่าสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด อย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันที และนำข้อผิดพลาดไปเป็นบทเรียนในการดำเนินการต่อไป การเปิดให้ประชาชนหรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสเข้าร่วมในพื้นที่วิจัยในชุมชนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ขั้นตอนที่ 6 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบืออำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร อบรมแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์เห็นผลรูปธรรมที่ชัดเจน จึงกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ ที่จะใช้เป็นแนวทางตั้งต้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้ ชุมชนมีการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มข้าวเม่าพอก ทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ต่อเรือ เลี้ยงปลา จักสาน เป็นต้น ที่เชื่อมโยงศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาและสร้างรายได้ให้ชุมชน ประกอบด้วย กิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรมทำข้าวเม่า ในการรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในกิจกรรมของวัด เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเปลี่ยนวิถีคิดในการจัดทำธุรกิจของชุมชนยังใช้คู่มือการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชนอีกด้วย

2. ผลการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า วิธีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามกรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึงตนเองได้

3. ผลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า ศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการสืบสานและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมโดยการเพิ่มมูลค่า การสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางเพื่อขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจผ่านประเพณีต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับวัด แม่น้ำน่าน และทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้ ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร นับถือศาสนาพุทธ มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมแกนนำพลังบวร วิถีชีวิตของคนในชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ดำเนินไปตามวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา และมีวัดเป็นศูนย์รวมของจิตใจ และส่วนราชการร่วมสถาบันการศึกษาสนับสนุน ทำให้มีความมั่นคงในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมมายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีแข่งเรือยาว และการทำข้าวเม่าพอกโดยสองสิ่งนี้ไม่อาจแยกจากกันได้ อันเป็นกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ในชุมชน และมีหลักธรรมเป็นกรอบในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูพิจิตรวรเวท และคณะ (2564) ที่ พบว่า การอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร เพื่อการป้องกันไม่ให้สูญหาย (สังวรปธาน) การปลูกฝังค่านิยมความเป็นเจ้าของ (ทัญญูสามัญญตา) การปรับปรุงแก้ไข (ปหานปธาน) มีการสร้างกติกาอย่างมีส่วนร่วม (สีลสามัญญตา) และมีการพัฒนาให้มีความสอดคล้องกับยุคสมัย (ภาวนาปธาน) และมีการสร้างฉันทมติเพื่อการพัฒนาไปสู่การเป็นสากล และการรักษาให้คงอยู่ (อนรุ๊กขนาปธาน) การแข่งขันเรือยาวเป็นวัฒนธรรม

ประเพณีที่เป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทยอีกทั้งยังประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์ในการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้มีความสามัคคีจึงมีการร่วมมือจากหน่วยงานราชการเพื่อการรักษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรืออย่างมีส่วนร่วมซึ่งผู้นำทั้งในส่วนของวัด ประชาชน และหน่วยงานราชการมีการสืบสาน ต่อยอด และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนาชาติ โชติธนนันท์และกฤชวรรณ โล่วชิรินทร์ (2562) พบว่า เทศบาล มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ในด้านภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์และนโยบาย และด้านการบริหารงานของผู้บริหารท้องถิ่น ด้านโครงสร้างองค์กรและกระบวนการงาน ด้านการเงินการคลัง ด้านบุคลากร และด้านกายภาพ อย่างไรก็ตามเทศบาลยังมีความท้าทายในมิติอื่น ๆ อยู่ ดังนั้น รัฐบาลจึงควรกระจายอำนาจในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแก่ อปท. ให้สามารถกำหนดนโยบายและโครงการที่เป็นรูปธรรมและตอบสนองความต้องการเชิงพื้นที่ได้

2. ผลการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า วิธีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร มีการจัดทำแผนธุรกิจเพื่อชุมชน Business Model Canvas (CBMC) แบบจำลองทางธุรกิจเพื่อชุมชน แผนดำเนินงานที่ใช้สำหรับธุรกิจเพื่อชุมชน และปฏิทินงานเพื่อใช้ในการควบคุมให้งานเดินไปตามเป้าหมายของชุมชน มีการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตามกรอบความคิด TERMS MODEL ที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ ทั้งนี้ เพราะ ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ มีการออกแบบแผนจัดการธุรกิจที่เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลักของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร คือ กิจกรรมแข่งเรือยาวและ กิจกรรมทำข้าวเม่าพอก ใช้วิธีประชุมระดมสมองจากทุกภาคส่วน ทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้แทนชุมชนวัด หาดมูลกระบือ คณะกรรมการวัด และผู้แทนจากหน่วยงานราชการ เกิดเป็นกลุ่มข้าวเม่ากลุ่มเรือ ในขณะที่การรวมกลุ่มของประชาชนที่มีวัตถุประสงค์หารายได้เพื่อใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ได้แก่ กลุ่มจักสาน กลุ่มเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก กลุ่มเลี้ยงออกแบบแผนการจัดการธุรกิจบนพื้นฐานการเงินและทุน แต่ทุกกลุ่มล้วนมีความเชื่อมโยงถึงกัน เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแข่งเรือยาวและกิจกรรม ทำข้าวเม่า ทุกกลุ่มจะรวมเป็นกลุ่มเดียวเพื่อดำเนินงานร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของนิสา บุญทะสอนและคณะ (2557) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอด่านซ้าย จังหวัดชัยนาทพบว่า รัฐควรจัดสรรงบประมาณ อบรมความรู้เรื่อง e-commerce ควรนำผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนในท้องถิ่นผสมกับ วัฒนธรรมชุมชน ประยุกต์ใช้ในเชิงธุรกิจท่องเที่ยวเตรียมความพร้อมของชุมชนในการเป็นเจ้าของ บ้านที่ดีสร้างจิตสำนึกในการบริการให้เกิดกับชุมชน อีกทั้งเป็นการสนองต่อนโยบายของรัฐบาล และตอบโจทย์แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นกระบวนการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนต้นแบบ สอดคล้องกับ

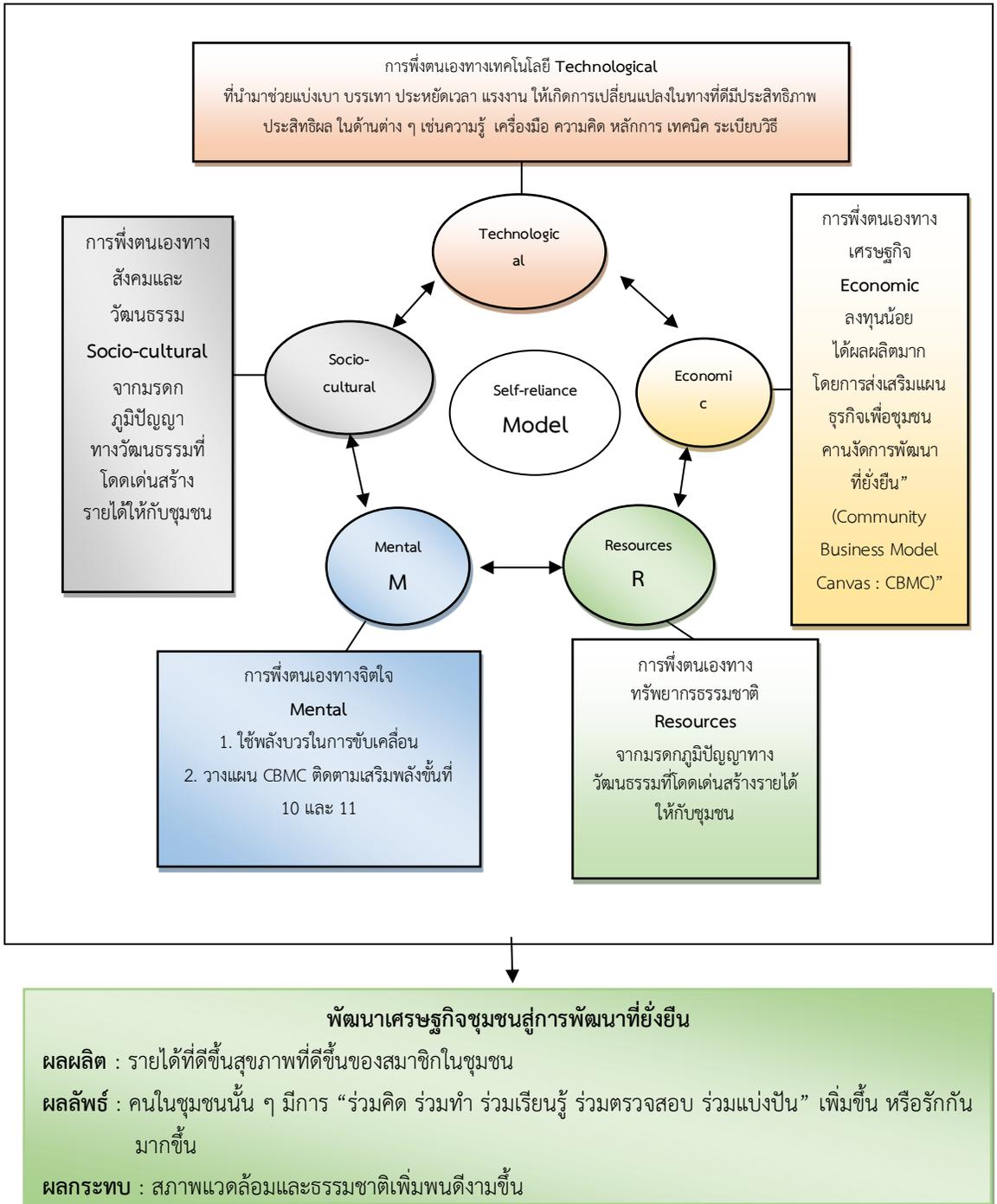
งานวิจัยของอุทิศ ทาหอม และคณะ (2562) พบว่า แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำพริกบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์มีความจำเป็นที่จะต้องค้นหาความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น บรรจุภัณฑ์ คุณภาพของสินค้า ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพกลุ่มให้สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจของชุมชน แต่ประการสำคัญด้านการตลาดก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิ่งอื่น ดังนั้น ภาครัฐเองต้องมีการจัดหาพื้นที่การจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบตลาดชุมชน หรือตลาดวิสาหกิจชุมชน และมีพื้นที่ติดกับเส้นทางการจราจรที่เชื่อมผ่านระหว่างอำเภอ และระหว่างจังหวัด เพื่อเป็นการเอื้อต่อยอดขาย หรือจำนวนการขายสินค้าประเภท

3. ผลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร พบว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธ กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือทั้งนี้เพราะเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือเดิมอาศัยพลังบวรในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน เป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะร่วมมือเป็นหุ้นส่วน ขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากด้วยการสร้างเครือข่ายชุมชนเชื่อมโยงหลากหลายอาชีพ กระตุ้นให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ประยุกต์ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลาง โดยเฉพาะประเพณีการแข่งขันเรือยาวและการทำข้าวเม่าพอกกับการเชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเครื่องสะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทยอีกทั้งยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้มีความสามัคคีจึงมีการร่วมมือจากหน่วยงานราชการเพื่อการรักษาประเพณีที่เกี่ยวข้องกับเรืออย่างมีส่วนร่วมซึ่งผู้นำทั้งในส่วนของวัด ประชาชน และหน่วยงานราชการมีการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ทุกคนจึงไม่นั่งดูตาย เดิมทีเดิยข้าวเม่าพอกของวัดหาดมูลกระบือขายอยู่แค่เพียงภายในงานแข่งเรือของวัดเท่านั้น แต่ภาพของความสามัคคีบวกกับบรรชาติความมร่อยที่ 1 ปี จะได้กิน 1 ครั้ง ก็เฉพาะภายในงานแข่งเรือ ต่อมาวัดต่าง ๆ ที่จัดงานแข่งเรือ ยกตัวอย่างเช่น วัดท่าหลวง พระอารามหลวง, วัดบึงตะโกน, วัดหัวดง ฯลฯ จึงได้เชิญชาวบ้านของ ต.ย่านยาว ให้มาทอดข้าวเม่าขาย หารายได้หาเงินเข้าวัด ปรากฏว่าขายดีเป็นหน้าเท่ท่า กลายเป็นของกิน ของฝาก ควบคู่กับงานแข่งเรือ ผลักดันให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์กับการ

เชื่อมโยงการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ ซึ่งทุกระบวนการเป็นการเริ่มต้นจากชุมชนในท้องถิ่นและมีการบริหารจัดการอย่างครบวงจรจากคนในชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทุนและการพึ่งพาตนเอง การผลิตสินค้าชุมชนขั้นพื้นฐาน การแปรรูปสินค้าชุมชน การบริการ การตลาดชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนให้เหมาะสมและพอเพียง ในด้านการให้ความอนุเคราะห์ชุมชนมาก ที่สุดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทางด้านการพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่ม และการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการ ขายสินค้าภายในชุมชน ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนบนวัฒนธรรมเศรษฐกิจฐานราก ในพื้นที่ชุมชนวัดหาดมูลกระบือ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ (2562) พบว่า องค์ประกอบด้านธรรมชาติ คน สังคม การเมือง/นโยบายการค้า การค้า โครงสร้างพื้นฐาน ศิลปวัฒนธรรม การเงิน และการสื่อสาร เป็นปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความเข้มแข็ง และคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชุมชน ในขณะที่ผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ปัจจัยด้านการเมือง/นโยบายการค้า ด้านการค้าและด้านการสื่อสาร มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวกต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน ในขณะที่ปัจจัยด้านการเงินมีอิทธิพล ทางอ้อมเชิงลบต่อระบบเศรษฐกิจที่เข้มแข็ง และการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทัก) และคณะ (2565) พบว่า แนวทางการเสริมสร้างบทบาทของสภาองค์กรชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในจังหวัดสุรินทร์ ชาวบ้านในแต่ละชุมชนต้องมีเจตนารมณ์เดียวกันในการจัดตั้งองค์กรชุมชน โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันเพื่อผลักดันให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยการรวมพลังที่เข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน แต่ละชุมชนสามารถจัดการตนเองได้มีการจัดตั้งกองทุนชุมชนเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนสร้างอาชีพและสร้างงานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ และการเรียนรู้การจัดการระบบการเงิน นำวัฒนธรรมแบบเครือญาติมาใช้ในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีการส่งเสริมการเรียนรู้การพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิต รวมไปถึงการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีการจัดการตนเองของชุมชน เสริมสร้างทัศนคติเกี่ยวกับความเสียสละส่วนตัวเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม หากความโดดเด่นของชุมชนตนเองเพื่อนำไปต่อยอดในการสร้างผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้ได้มาตรฐานสากล และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเกิดความยั่งยืน โดยการดำเนินการทั้งหมดต้องอยู่ภายใต้อุดมการณ์เดียวกันและเกิดความเป็นหนึ่งเดียวของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตรจังหวัดพิจิตร เริ่มศึกษาการพึ่งตนเองของชุมชน ซึ่งวิเคราะห์โดยใช้ TERMS Model เพื่อทราบระดับศักยภาพเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ แล้วส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ โดย “แผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานงัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” (Community Business Model Canvas: CBMC)” เดิมอาศัยพลังบวรในการขับเคลื่อนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน จากผลการวิจัย พบว่า ชุมชนมีศักยภาพ ระดับครอบครัว เกือบทุกครอบครัวมีคุณภาพชีวิตที่ดี ชุมชนด้านเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง มีความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ สุขภาพกายใจแข็งแรง พื้นที่มีฐานงานเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลักดันและเกื้อกูลต่อการทำมาหากินของชาวบ้าน และสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัวและชุมชน และสามารถนำกระบวนการพึ่งพาตนเองมาบูรณาการกับ “แผนธุรกิจเพื่อชุมชนคานงัดการพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนวัดหาดมูลกระบือ เพื่อยกระดับขีดความสามารถ สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต สร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชนได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ดังปรากฏในแผนผังตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากวิถีพุทธเชิงสร้างสรรค์แบบ TERMS Model เพื่อการพึ่งพาตนเองของกลุ่มแข่งเรือยาวชุมชนวัดหาดมูลกระบือ อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐและชุมชนต้องส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนตามที่ชุมชนมีภูมิปัญญาหรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แก่กลุ่มผู้ผลิตต่าง ๆ และเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้า เพื่อกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชาวบ้านอย่างทั่วถึง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ และเป็นโอกาสในการขยายการลงทุนบนฐานทุนของตนเองเนื่องจากการมีจุดแข็ง และโอกาสในด้านปัจจัยการผลิต
2. ภาครัฐต้องส่งเสริมการเพิ่มรายได้ของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนด้วยการขยายกำลังการผลิต และการขยายตลาด โดยอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคีเครือข่าย ตลอดจนการสนับสนุนเรื่อง แหล่งเงินทุนตามความเหมาะสม
5. ภาครัฐและชุมชนต้องร่วมมือกันพัฒนาขีดความสามารถของท้องถิ่น เช่น จัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านการตลาดให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ และกลุ่มอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษวัฒน์ จิตวโรภาสกุล, เอี่ยมพร ศิริรัตน์, ชาญเดช เจริญวิริยะกุล และสรโรชนี ศิริวัฒนา (2565). ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ต่อธุรกิจร้านอาหาร ในเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(2), 212-225.
- ธนชาติ โชติธนนันท์และกฤษวรรธน์ โล้วชรินทร์. (2562). ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 113-128.
- นิตยา บุญทะสอนและคณะ (2557). การพัฒนาการตลาดและการท่องเที่ยวของธุรกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 20(39), 39-48.
- บุหงา ชัยสุวรรณ และคณะ (2562). ปัจจัยพยากรณ์ความสำเร็จในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน: กรณีศึกษาจังหวัดชายแดน ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 27(53), 87-108.
- พระครูพิจิตรวรเวทและคณะ. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในการอนุรักษ์ประเพณีการแข่งขันเรือยาวจังหวัดพิจิตร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(1), 51-62.

พระปลัดสุระ ญาณธโร (จันทิก) และคณะ. (2565). *บทบาทของสภาองค์กรชุมชนกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์*. (รายงานการวิจัย). สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์.

อุทิศ ทาหอม และคณะ (2562). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่มน้ำพริกบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. *วารสารรามคำแหง ฉบับมนุษยศาสตร์*, 38(1), 19-42.